

Puskázó külföldi diákok az Egyesült Államokban

A *The Wall Street Journal* New York-i napilap felmérést végzett ötven olyan amerikai állami egyetemen, melyek sok külföldi hallgatót fogadnak. Az összegyűjtött adatokból kiderül, hogy a vizsgán a külföldi diákok átlagosan ötször gyakrabban csálnak, mint az amerikai fiatalok. Úgy tűnik, hogy a jelenség leginkább a kínai diákok körében fordul elő.

Az amerikai egyetemeken a 2014–2015-ös tanév első szemeszterére 586 208 külföldi diák iratkozott be. Közülük 50 000 fiatal jött Dél-Koreából, ugyanennyien Szaúd-Arábiából, az indiai hallgatók száma 23 500 volt, a kínaiaké pedig több mint 165 000. Az Egyesült Államokban tanuló francia diákok száma eléri a kilencezret.

Az amerikai oktatók és hallgatók egyetértenek abban, hogy sok külföldi diák nem érti, vagy nem fogadja el az amerikai felsőoktatási intézmények tisztességes magatartásra vonatkozó normáit.

Hamisított diákigazolványok

David Sandersnek, az Indiana állambeli Purdue egyetem tanárának nemrégiben négyezer külföldi diák dolgozatát kellett elolvasnia: „*Nem is tudom pontosan megmondani, hogy hány dolgozat kezdődött ugyanezzel a mondattal: »A XX. század a fizika százada volt, a XXI. század az élettel foglalkozó tudományok százada lesz.«*” A diákok lelkiismeretesen lemásolták ugyanazt a dolgozatot. Többségük kínai volt.

Az elmúlt évben Ohio állam egyetemének tudomására jutott, hogy egy diák így reklámozta magát kínaiul a hirdetőtáblán: 500 dollár ellenében biztosítva van a legjobb osztályzat elérése a vizsgán; a jelölt helyetti vizsgázással. Feltehető, hogy több mint 30 diák használta ki ezt a lehetőséget. Ami pedig a Kaliforniai Egyetem irvine-i campusát illeti, az egyetem nagyszámú, profi

módon hamisított diákigazolványt foglalt le, melyek ugyancsak kínai diákoké voltak.

„*Kínában egy ember addig csálhat, amíg rajta nem kappják*” – állítja a sanghaji Lanqing Vang, jelenleg a Georgia Institute of Technology (Georgia Tech) villamosmérnök-hallgatója. Paidi Shi, aki a kínai diákok egyesületének alelnöke a San Diegó-i Kaliforniai Egyetemen (UCSD), ezzel ugyan nem ért egyet, de elismeri: „*Kínában a diákok nagyon erős nyomásnak vannak kitéve. Némelyikük mindenre kész, csak hogy jó jegyet kapjon.*”

Előadások a követendő magatartásról

Csingven Fan a kínai diákok és tanárok egyesületének elnöke Davisben, a Kaliforniai Egyetemen. Szerinte egyes kínai diákok a szó szoros értelmében kimerülnek attól, ahogyan a középiskolában magolniuk kell. Amikor egyetemre jönnek „*élvezni akarják az életet és mindazt, amitől korábban meg voltak fosztva. Puskáznak, plagizálnak, egyszóval csálnak, mert nem fordítanak időt a felkészülésre, a vizsgán viszont át akarnak menni.*” Másrészt Csingven kifejti, hogy a csalás értelmezését illetően „különbség” van az amerikaiak és a kínaiak között. Kínában például általánosan elfogadott és megengedett módszer, hogy a diákok egy dolgozatot csapatmunkában készítenek el.

A jövőben számos amerikai egyetem olyan előadásokat akar a tantervébe iktatni, melyek a tisztességes magatartás egyetemi normáiról és követendő gyakorlatáról szólnak. A Georgiai Műszaki Egyetemen minden előadóterem bejáratára kitétték az etikai szabályzatot.

A csökkenő pénzbeli támogatások ellensúlyozására az amerikai állami és magánegyetemek egyre több külföldi diákot fogadnak, akiktől az amerikaiak által fizetett tandíj dupláját vagy akár a háromszorosát is elkérlik.

Mint a *The Wall Street Journal* elárulja, a csalás nagy problémát jelent a campusokon – függetlenül a tanulók származásától. Az Egyetemi Integrációs

Központ (Center for Academic Integrity) igazgatónöje, Teddi Fishman szerint, a hallgatóknak mintegy hatvan százaléka beismerte, hogy az elmúlt év során legalább egyszer csal.

(*Le Monde*)

David Karas

A menekültek iráni szószólója Magyarországon

Amikor Babak Arzani 2010-ben elmenekült Iránból, és Magyarországra érkezett, olyan földön találta magát, melynek nyelve idegen volt számára. Hozzájárult egy menedékkérők és menekültek jogait védő csoport létrejöttéhez.

Babak Arzani egyike volt annak a több százezer iráninak, akik részt vettek az ún. Zöld Mozgalomban,¹ és kivonultak Teherán utcáira, hogy tiltakozzanak Mahmud Ahmadinezsád 2009-es országos elnök-választási győzelmének hivatalos bejelentése ellen.

A polgári engedetlenségi mozgalomnak és békés tiltakozásnak induló szervezkedés végül erőszakba csapott át. Amikor a kormányerők bevonultak, a mozgalom tagjai közül többet megvertek, letartóztattak, illetve megöltek. Szertefoszlott reményeik és romba dőlt életük láttán, sokan – köztük Babak Arzani is – kénytelenek voltak elmenekülni hazájukból. „Lényegében mindent hátra kell hagyni, és menekülni – mondja. – Ilyenkor úgy érezzük, vége van a világnak.” Bár Arzani sikeresen eljutott 2010-ben Magyarországra, ez sok nehézség árán történt. Útja során egyedül volt, és egy olyan országba került, melynek nem beszélte a nyelvét. „Ilyenkor nem tudjuk, mi zajlik körülöttünk – meséli. – Próbálunk információt szerezni az angol nyelvű hírforrásokból, vagy egy olyan nyelven, amit nem értünk, de ilyenkor nehezebb megtudni és megérteni, hogyan működnek a dolgok.”

Azok a problémák, melyeket saját maga menekültként átélt – a jelenleg Európába özönlő menekülteket körülvevő nehézségekkel együtt – arra indították, hogy elköteleződjék a *Migszol*, a magyarországi Migráns Szolidaritás Csoport mellett. A 2012 végén létrejött Migszol egy kötetlen és független csoport, mely bevándorlókból, menekütekből és olyan magyarokból áll, akik a menekültek és menedékkérők politikai és társadalmi jogaiért járnak közbe. A magyarországi angol nyelven működő civil társadalmi csoportok egyike. „Nem volt másik alulról szerveződő kezdeményezés, mely felvállalta volna a migránsok ügyét” – mondja Arzani, a szervezet egyik alapító tagja, aki most húszas éveinek vége fele jár. „A fennálló civil szervezetek mind állami támogatással működtek, és szolgáltatásaik nem álltak összhangban a szükségletekkel” – állapítja meg.

A Migszol tevékenységét a migránsok változó igényeihez igazítja – figyelme kiterjed mindenre: ingyenes magyar nyelvtanfolyamok szervezésétől a menekültekre és menedékkérőkre vonatkozó szabályozások nyomán követéséig. Munkájuk egy részét képezi a menekülttáborok és tranzitónák látogatása, hogy hivatalos feljegyzéseket készítsenek a tapasztalatokról, és tanúvallomásokat gyűjtsenek össze, illetve a migránsok és a különböző ügyintézők között közvetítenek. A csoport különböző megmozdulások, köztük tüntetések szervezője és tevékeny részese, hogy felhívja a figyelmet az ügy fontosságára.

A Migszol jelenleg körülbelül 25-30 aktív taggal rendelkezik, akik valamennyien önkéntesek. A csoport akkor jött létre, amikor a menekültek, akikre a hajléktalanok sorsa várt, tiltakozást akartak szervezni Budapesten a magyar Országház épülete előtt. Arzani és még néhány tüntető segítettek sikerre vinni az ügyet.

„Lényegében egyfajta társadalmi mozgalomnak indult, mely fel akarta hívni a figyelmet a menekültek néhány problémájára – meséli. – Újrafogalmaztuk és mérlegeltük mindazt, amit számukra szükségesnek éreztünk.”

Magyarország és az európai menekülthullám
Magyarország résztvevője annak az európai vitának, mely a válaszadás mikéntjét keresi arra a példátlan menekülthullámra, mely az

¹ A 2009-es iráni elnökválasztás után létrejött mozgalom, melynek résztvevői az állítólag tisztességtelen eszközökkel hatalomra jutott Ahmadinezsád lemondását követelték. A zöld az egység és a remény színét jelképezte az 1978–79-es iráni forradalom óta legnagyobb politikai megmozdulásban.

utóbbi hónapokban és években a háború, üldözés és szegénység miatt özönlik ide. Az ENSZ adatai szerint tavaly egymillió ember érkezett Európába – e számadat közel felét a hazájukban dúló háború elől menekülő szíriaiak tették ki.

A Nemzetközi Menekültügyi Szervezet (IOM, International Organization for Migration) szerint Magyarország földrajzi helyzetének és EU-tagságának köszönhetően mindig is „tranzit, származási és célország volt mind a törvényes, mind az illegális migráció számára”. A magyarok úgy válaszoltak a menekülthullámra, hogy szükségállapotot és határárat hirdettek, illetve csökkentették a segélyeket. A magyar kormány ezeket az intézkedéseket elengedhetetlennek látta az ország, a határok, és általában az Európai Unió biztonságának védelme szempontjából. Egy a Miniszterelnöki Hivatal által kiadott – a kormány szerepét értékelő – közlemény szerint Magyarország továbbra is támogatja pénzügyileg a migránsokat. A közlemény ezenkívül még azt állítja, hogy az ország mindenben az uniós jogszabályoknak megfelelően járt el.

A magyar kormány elégedetlenségét fejezte ki azokkal a menedékkérőkkel szemben, akik nem tartják be a szabályokat. „A tranzitónába belépni kívánó migránsok túlnyomó többsége vagy már benyújtotta a menedéjogi kérelmét Görögországban vagy útközben egy másik európai országban, illetve megtehették volna” – olvasható a közleményben. – Ezekben az országokban megfelelő szállást és ellátást kaptak volna, de ahelyett, hogy megvárták volna, hogy döntés szülessen ügyükben, útjuk folytatása mellett döntöttek.”

Az ENSZ menekültügyi főbiztos nemtetésének adott hangot Magyarország hozzáállásával kapcsolatban. „Magyarország hivatalos válasza az európai menekültválságra nem tanúsít együttérzést és megértést a háború áldozatai iránt” – jelentette ki Babar Baloch, az ENSZ Menekültügyi Főbiztoságának (UNHCR) közép-európai regionális képviselőjének szóvivője egy e-mailes interjúban. „2015 júliusa óta a – háború és üldözés elől – menekülők a védelem egyre beszűkülő lehetőségeire lelnek Magyarországon a nemzetközi és európai jog szerint megíráó fogadtatás helyett.”

Baloch dicsérte a magyarországi civil és a helyi szintű szervezetek szakadatlan erőfeszítését, amellyel az újonnan érkezőket támogatják a „menekültek ellen folytatott ádáz hivatalos kampány ellenére”.

A „választható integráción” van a hangsúly

A Mígszol munkájában tevékenyen részt vesz a bécsi születésű Anja Wodicka. 2015 szeptemberében jött Magyarországra, hogy a mesterdiplomáján dolgozzon, melyben a nacionalizmus általános irányvonalait vizsgálja – ez a kutatási téma megfogalmaz némi kritikát a menekültkérdésre adott európai válaszokat illetően.

A húszas éveinek közepén járó Anja Wodicka egy olyan Mígszol-projektben segítkezik, mely az idevonatkozó jogszabályokat, híreket és egyéb hivatalos információkat tekinti át – majd lefordítja és összegzi a részleteket a csoport weboldala és blogja számára.

Wodicka Arzanihoz hasonlóan tartózkodik az „integráció” szó hagyományos értelemben vett használatától, mondván, hogy ez azt sugallja, hogy az újonnan érkezetteknek alapvetően a már itt élő emberekhez kell hasonlatossá válni, ahelyett, hogy megőriznék egyéniségüket és kulturális identitásukat. Ehelyett Wodicka utal a „választható integrációra”, melyet a Mígszol hangsúlyoz az újonnan érkezőkkel kapcsolatban.

„Az integráció számunkra azt jelenti, hogy segítünk az embereknek megküzdeni a problémáikkal” – mondja Anja Wodicka, a legnagyobb nehézségek közt említvén az otthontalanságot és a nyelvi korlátokat.

Prem Kumar Radzsaram, a budapesti Közép-európai Egyetem szociológia és társadalmi antropológia tanszékének docense a következő észrevételt teszi a Mígszol Magyarországon kifejtett hatásáról: „A Mígszol fontos szerepet játszik új politikai lehetőségek mérlegelésében, és annak megkérdőjelezésében, hogy miért ragaszkodik ilyen makacsul a kormány a bevándorlók és a menekültek mindennapi életből való kirekesztéséhez – írja Radzsaram egy e-mailjében. – Más csoportokkal karöltve folytatják a küzdelmet a magyar kormány azon próbálkozásai ellen, hogy minél kevesebb nyilvánosságot kapjanak a migránsok, és eközben felhívják a

figyelmet a kormány némely igazságtalan, sőt törvénybe ütköző lépésére.”

Arzanival és Wodickával egy Budapest központjában lévő kávéházban beszélgetett a Christian Science Monitor riportere – nem több mint három metrómegállónyira a Keleti pályaudvartól. 2015 szeptemberében tele voltak a nemzetközi újságok címlapjai a pályaudvar mellett felvert átmeneti menekülttábor riasztó képeivel, ahol igen feszült helyzet alakult ki a migránsok és a magyar rendőrség között.

Arzani szerint továbbra is mindent eláraszt a migránsellenes propaganda. „Ha hallgatjuk a rádiót vagy nézzük a tévét Magyarországon, legtöbbször minden hír arról szól, hogy a migránsok terroristák” – mondja. Ennek ellenére Arzani bizalommal tekint a jövőbe a Mígszol tevékenységét illetően – még ha ez egyéni kezdeményezésre történik is. „Hiszünk abban, hogy teszünk valamit a közösségért, és kis dolgokban, alulról szerveződve kezdjük. – fejezi be mondanóját. – Még ha nem is tudunk változtatni a világpolitika folyásán, befolyással lehetünk néhány ember mindennapi életére.”

(*Christian Science Monitor*)

Sebastian Faber

Spanyolország idegenlégióisai: A Lincoln Brigád és a spanyol polgárháború öröksége

Adam Hochschild: *A szívünkben őrzött Spanyolország: amerikaiak a spanyol polgárháborúban (Spain in Our Hearts: Americans in the Spanish Civil War*, Houghton Mifflin Harcourt, 2016, 464 oldal) című könyvének recenziója

2008. március 30-án több száz ember gyűlt össze a tengerparton San Francisco városában, hogy részt vegyenek egy emlékmű leleplezésén, melyet az Abraham Lincoln Brigád tiszteletére állítottak: a spanyol polgárháború idején 2800 amerikai csatlakozott a több mint ötven országból érkezett közel 35 000 önkénteshez, hogy a Spanyol Köztársaságot védjék a fasiszta erők

ellen. Az 1936-tól 1939-ig dúló elkeseredett küzdelem körülbelül félmillió ember – köztük legalább 750 amerikai – halálát követelte, és Francisco Franco tábornok nemzeti frakciójának győzelmével végződött.

Az emlékmű egy tizenkét méter hosszú acél-szerkezet, melyet írott szövegeket és fényképeket rejtő, átlátszó önixtégla sorai töltenek ki. „Jobb állva meghalni, mint térdelve élni” – olvashatók az egyikben a spanyol kommunisták vezéralakjának, Dolores Ibárrurinak a szavai. A szoboravatási ünnepségen Gavin Newsom polgármester a következő szavakat intézte a tömeghez: „Az Abraham Lincoln Brigád szelleme olyan örökség, mely nekünk jutott osztályrészül”. A mikrofont később átadták a tizenegy jelenlévő amerikai háborús veterán egyikének. Abe Osheroff huszonegy éves korában hagyta el brooklyni otthonát, hogy Spanyolországba utazzon harcolni. Beszéde során a kilencvenkét éves öregúr semmi kétséget nem hagyott afelől, hogy világnézte azóta is változatlan maradt. „A gazemberek soha nem hagynak fel gonosztetteikkel – mennydörögte toloszékéből erős New York-i akcentussal –, a tisztességes emberek pedig soha nem adják fel a harcot.”

Nem sokkal azután, hogy San Francisco felállította emlékművét, Santanderben, a spanyol kikötővárosban lebontottak egy másikat – annak a Francónak a lovas szobrát, aki vasmarokkal irányította az országot a háború végétől 1975-ben bekövetkezett haláláig. Maga a tény, hogy „hasonmása” több mint három évtizedig maradt a helyén Franco halála után, azt sejteti, hogy Spanyolországban nem mindenki osztja Osheroff nézeteit a jókkal és a gonoszokkal kapcsolatban. Valójában mind a mai napig sokan némi nosztalgiával tekintenek vissza a Franco-korszakra – és magára a diktátorra is. 2006-ban a spanyol *El Mundo* újság arról tudósított, hogy egy általa végzett közvélemény-kutatás szerint a spanyolok egyharmada úgy hiszi, Franco jogosan döntötte meg a köztársaságot. Ezek után nem okoz meglepetést, hogy Santanderben nem mindenki látta örömmel a diktátor szobrának eltávolítását: miközben a munkások fűróikat és vágópisztolyaikat készítették elő, tiltakozók egy csoportja virágokat helyezett el szeretett

caudillójuk ('katonai vezetőjük') emlékére. Még a városvezetőség sem repesett a boldogságtól; csak a spanyol parlament sürgetésére döntött a szobor eltávolításáról.

Az ellentétes érzelmek effajta megnyilvánulása furcsának tűnhet, ha figyelembe vesszük a Franco-uralom jól ismert gatzetteit, Spanyolországban a fasizmusból demokráciába való átmenet idején azonban kulcsfontosságú volt, hogy kerüljék a közvetlen összeütközést a közelmúlttal. Míg Franco hatalmon volt, úgy rendelkezett, hogy János Károly király kövesse őt; Franco halála után János Károly elfoglalta az 1931 óta üresen álló trónt. Mindenesetre, amikor helyreállították a monarchiát, pálfordulás következett be, és a király megállapodást kötött Spanyolország ellenzéki pártjaival, hogy hároméves, békés átmenetet biztosítson a demokráciába. A szerződés fő elemei között volt a rendszer kiszolgálóinak és a Franco-ellenzék üldözőinek nyújtott teljes amnesztia. Ez az amnesztia széles körű támogatást élvezett: miután az ország végre felszabadult a Franco-uralom alól, keveseket érdekelt a bűnösök felelősségre vonása, a hamisított adatok kiigazítása vagy a rezsim számos áldozatának rehabilitációja. Következésképpen a legtöbb állami intézmény és hivatalnok is a helyén maradt. Hasonlóan érintetlenül hagyták a háború alatt ítélet nélkül kivégzett spanyolok jelöletlen tömegsírait is; maradványaikat a Franco-rezsimnek eszébe sem jutott kihantolni – ezt a feladatot civil szervezetek kezdték magukra vállalni az ezredforduló körül, állami támogatás nélkül.

Az események igazából csak 2007-ben kezdtek más fordulatot venni, amikor a polgári erőnek sikerült nyomást gyakorolniuk a szocialista vezetőség kormányra, hogy fogadjon el a történelmi emlékezet törvényét (Ley de Memoria Histórica). Az intézkedés azt célozta, hogy tűnjön el a közéletből a Franco-rezsim megannyi nyoma: például a nacionalista tábornokok nevét viselő utcanévtáblák, „az Istenért és a Hazáért” hősi halált halt „mártírok” emléktáblái, valamint a volt diktátor szobrai, mint amilyen a santanderi is. A törvény azt is kikötötte, hogy a spanyol kormány nyújtson némi segítséget a családtagoknak, akiknek szerettei a polgárháború vagy

a Franco-uralom kegyetlenkedéseinek áldozatává váltak. Továbbá megkönnyítette a spanyol állampolgárság megszerzését az Osheroffhoz hasonló külföldi önkéntesek számára, akik részt vettek a köztársaság védelmében.

Annak ellenére, hogy a közhangulat mindinkább ebbe az irányba tolódott el, az ország jobb-közép ellenzéki pártjának, a Franco-korszak egy volt minisztere által alapított Spanyol Néppárt (Partido Popular, PP) képviselői nem támogatták a törvényjavaslat rendelkezéseinek nagy részét.² A parlamenti vita során egy néppárti szenátor „szükségtelennek”, „hiábavalónak” és „értelmetlennek” nyilvánította a törvényt, kijelentvén, hogy „az alkotmányos szerződés megszegésével” „széthúzást és vizzályt” szülne. A törvényt ennek ellenére elfogadták, Osheroffnak azonban soha nem nyílt alkalma arra, hogy kérje a spanyol állampolgárságot: nem sokkal a San Franciscó-i emlékműavatás után elhunyt, még mielőtt a törvény hatálya lépett volna.

Mára már senki sem él a Lincoln Brigád 2800 tagja közül. Történetük azonban fennmarad Adam Hochschild lebilincselő új könyvében, *A szívünkben őrzött Spanyolországban*, mely egy tucatnyi, a polgárháborúban harcoló amerikai sorsát meséli el. Hochschild alapos kutatásokra támaszkodó és mesteri elbeszélés-technikával készült könyve alapműként fog szolgálni az amerikaiak következő nemzedéke számára. A szerző világossá teszi, hogy az a történet, melyet az egyesült államokbeli haladó politikusok hangoztatnak a spanyol polgárháborúról – eszmék vezérelte lázadás és hősiesség, mely tragikus véget ért – egyáltalán nem hasonlít a Spanyolországban kiadott háborús történetekhez. Vissza lehet ugyan idézni azt az időt, amikor mely politikai elkötelezettség amerikaiak ezreit arra ösztökölte, hogy egy messze földön folyó háborúban tegyék kockára az életüket, de teljesen más egy erőszakkal járó politikai konfliktus értelmét keresni. Ez utóbbi ugyanis egy nemzeti közösséget szakított

2 A 2016. június 26-i országgyűlési választásokon a jobb-közép-konzervatív politikai erő, a Mariano Rajoy vezette Spanyol Néppárt (PP) nyert a szavazatok 33,03%-ával. A Spanyol Néppárt 40 tartományban és 17-ből 15 autonóm közösségben (Baskföld és Katalónia kivételével) győzött.

szét, családokat és barátokat osztott meg, százrezeket küldött a halálba vagy száműzetésbe, és négy évtizednyi elnyomáshoz vezetett. Merőben másként emlékeznek ott, ahol az áldozatoknak, az elkövetőknek vagy leszármazottaiknak kell megtalálniuk annak a módját, hogy folytathassák közös életüket egy demokratikus országban.

Bárcsak győztünk volna

Hochschild számos díjnyertes sikerkönyv szerzője; többek között az első világháborút (*Fejeződjék be minden háború, To End All Wars*), és Kongó gyarmatosítását (*Leopold király szelleme, King Leopold's Ghost*) taglaló történeti munkák kötődnek a nevéhez. A spanyol polgárháború az 1960-as évek közepén kezdte el először érdekelni, amikor még fiatal tudósító volt a *San Francisco Chronicle* újságnál. „Két idősebb újságíró kollégám az Abraham Lincoln Brigád veteránja volt – írja az előszóban. – Emlékszem, hogy megkérdeztem egyiküket... hogyan tekint vissza a háborúra. A kézi írógépek és telexgépek zajában, az írásainkat a betűszedőhöz szállító csőposta süvítő hangja közepette – a szerkesztőségben szokásos könnyed hangvételtől eltérően – mélyeséges átérzéssel így válaszolt: »Bárcsak győztünk volna.«”

Az az érzelmi kötődés, mely Hochschildot pályája során a Lincoln-veteránokhoz fűzte, egész nemzedékére jellemző volt. Az 1960-as és 1970-es években az idősebb és a fiatalabb baloldaliak nem értettek mindenben egyet, de a spanyolországi háború megkérdőjelezhetetlen viszonyulási pont volt. Az amerikai baloldal történetének legfontosabb fejezeteként tartják számon mind a mai napig.

A spanyol polgárháború 1936 nyarán kezdődött egy sikertelen katonai államcsíny után, mely a köztársaság frissen megválasztott, baloldali Népfront (*Frente Popular*) vezette kormányát akarta megdönteni. A nacionalista katonai lázadók a nagyhatalmú katolikus egyházzal és a rendkívül gazdag földbirtokos osztállyal karöltve úgy látták, hogy a korszerűsíteni akaró, világi Népfront veszélyt jelent gazdasági és politikai érdekeikre, illetve azokra a hagyományos vallási értékekre, melyek nézeteik szerint a spanyol nagyságot testesítették meg. A náci Németország és a fasiszta Olaszország a nacionalisták ügyét

támogatták. Azonban a jelentősebb nyugati hatalmak – beleértve az Egyesült Államokat is –, ahelyett, hogy egy társdemokrácia mellé álltak volna és a köztársaság segítségére siettek volna, távol maradtak a konfliktustól. Ennek ellenére a háború a nemzetközi figyelem központjába került – a *The New York Times* napilapban több mint ezerszer szerepelt a címdalton – és élesen megosztotta a közvéleményt. Amerikaiak százezrei – köztük számos ismert személyiség – támogatták a köztársaságot különféle módon. Sok esetben érintettségük kitörölhetetlen nyomokat hagyott életükön és munkásságukon. Ernest Hemingway íróként haditávíratok küldésében és egy az eseményeket megőrkítő dokumentumfilm készítésében működött közre, valamint az *Akiért a harang szól* (*For Whom the Bell Tolls*) bestsellere is a háború alatti Spanyolországban játszódik. Partnere, Martha Gellhorn, a – a tényfeltáró újságírás úttörőjének számító – *Collier's* folyóirat és más kiadványok számára tudósított; itt indult életpályája, melynek során az Egyesült Államok egyik legismertebb női haditudósítójává vált. Langston Hughes afroamerikai költő és drámaíró pedig a nagy múltú *Baltimore Afro-American* hetilapban cikkezett Spanyolországról, különös tekintettel az egyesült államokbeli fekete önkéntesekre, akik a Franco elleni küzdelemben a hazájukban tapasztalt faji elnyomás elleni harc kiterjesztését látták. (Spanyolországban, az Egyesült Államok katonai történetében először, egy fekete tiszt, Oliver Law került egy fehér bőrű katonából is álló egység élére.)

Bár Hochschild jobbára kerüli a hírességeket, igen sokat ír egy Eric Blair nevű fiatal brit íróról, aki csatlakozott egy köztársaság-párti fegyveres alakulathoz, és 1937-ben súlyosan megsérült – később a George Orwell írói álnéven vált ismertté. Könyvének többi hőse kevésbé ünneplelt, de nem kevésbé lenyűgöző személyiség. Robert Merriman egy favágó délceg, magas, karizmatikus hatású fia volt, akit a sors a Kaliforniai Egyetemre, Berkeley-be szánt közzgazdásznak. Elkötelezett baloldaliként 1935-ben Moszkvába utazott, hogy a szovjet típusú mezőgazdaságot tanulmányozza, de a spanyol polgárháború kitörése félbeszakította kutatómunkáját. 1937-ben megérkezett Spanyolországba, ahol a Lincoln

zászlóalj (Lincoln Battalion) parancsnokává vált – mely a többi angol nyelvű zászlóaljjal együtt a köztársaság XV. Nemzetközi Brigádját alkotta. Merriman egy évvel később, rejtélyes körülmények között halt meg. Különböző magyarázatok vannak, de vélhetőleg egységével ellenséges erőkbe botlott egy zűrzavaros visszavonulás során. Minden bizonnyal a helyszínen kivégezték, testét azonban soha nem találták meg. Merriman ihlette az *Akiért a harang szól* főhősének az alakját, és Hochschild osztja Hemingway csodálatát a közgazdász iránt, aki a történelmi események hatására kiváló katonai parancsnokká lett.

Hochschild Louis Fischer amerikai újságíró történetét is elmeséli, aki az orosz forradalmat követő években tudósított a Szovjetunióból – a bolsevikok álláspontjára helyezkedve. Fischer a nagy tekintélyű baloldali *The Nation* hetilap számára küldött híreket a Spanyolországban zajló háborúról, miközben a köztársasági vezetés nem hivatalos tanácsadójaként is szolgált, előtte rövid ideig a XV. Nemzetközi Brigád hadbiztos volt. (Mint Paul Preston történész rámutat, ezek a váltakozó szerepek nem voltak szokatlanok; Spanyolországban a külföldi tudósítók így vagy úgy az események részeseivé váltak.) Fischert nemcsak az ifjúkori idealizmus vonzotta a baloldali eszmék felé – írja Hochschild –, hanem „az olyan emberek elismerés és hatalom utáni éhsége is, akik mindezek híján nőttek fel.” A sztálini tisztogatások nyomán mindenestre a kommunizmus ígézetében élő Fischert kiábrándultság fogta el; később egy esszéjével szerepelt *A bukott isten* című, volt kommunisták vallomásait összegyűjtő 1949-es kötetben, melyet a hidegháborús korszak kommunistaellenes irodalmának klasszikusként tartanak számon³.

Az, hogy a szovjetek milyen szerepet vállaltak a spanyol polgárháborúban, ma éppúgy vita tárgya, mint volt az 1930-as években. A szovjet támogatás növelte a Kommunista Párt befolyását a köztársaságon belül, továbbá a köztársasági hatalom szovjet ügynökök közreműködésével hallgattatta el a másként gondolkodókat; a

Moszkvában ezzel egy időben zajló tisztogatások módszerei köszöntek vissza. Ennek ellenére, mint Hochschild rámutat, Spanyolországban a szovjetek hatalmának világosan körvonalazható határai voltak, gyakran azonban túlzott jelentőséget tulajdonítottak neki. Hochschild tartózkodik attól a konzervatív történészek körében rendszeresen elhangzó túlzástól is, miszerint a köztársasági győzelem Spanyolországot szovjet csatlósállammá változtatta volna – ez pusztán illúzió volt, mely a hidegháborús időkben azt a Franco-képet táplálta, mi szerint ő volt a Nyugat vigyázó őrszeme a kommunisták elleni harcban.⁴

Hochschildot, aki a szíve mélyén maga is újságíró, különösképpen foglalkoztatta, hogy hogyan tudósítottak a riporterek a háborúról, hogyan egyeztettek össze politikai meggyőződésüket szakmai feladataikkal, illetve hogy a szerkesztők és a laptulajdonosok hogyan alakították a híryanagot. Arra a megállapításra jutott, hogy sok újságíró hajlamos volt a „csordaszellem” követésére, és így fontos tudósítanivalók kerültek el a figyelmüket, többek között annak a társadalmi forradalomnak a kiterjedtsége és jelentősége, mely Katalóniában és egyéb helyeken zajlott le a háború első hónapjaiban: ekkor munkásszervezetek vették át a gazdasági irányítást, és a spanyolok rövid idő alatt új fejezetet írtak Európa társadalmi osztályainak évszázados harcában.

A szerző egy szenzációs hírt is megoszt olvasóival, mely a háború idején nem került be a jelentősebb újságokba: a történet arról szól, hogy Torkild Rieber, a Texaco cég norvég származású vezérgazdátja – akinek nagy kedvence volt nem egy fasiszta diktátor – hogyan segítette Francót a háború megnyerésében. Rieber hitellel ajánlott fel Francónak mintegy 380 tartályhajónyi értékű üzemanyagot – ez a megállapodás az Egyesült Államok semlegességi törvényének egyértelmű megszegése volt [mely az ország külföldi háborúktól való távolmaradását célozta]. Rieber azonban még ennél is tovább ment: saját vállalatának világszinten kiterjedt hálózatáról gyűjtött részletes információt hajózási útvonalakról és időpontokról, így segítve Francónak és náci

3 A gyűjteményben szerepel rajta kívül Arthur Koestler, Ignazio Silone, Richard Wright, André Gide, Louis Fischer és Stephan Spender.

4 Franco saját magát jellemezte így: „Én vagyok az őrszem, akit sosem váltanak le.”

német szövetségeseinek a köztársaságnak szállító tankhajók elsüllyesztésében.

Több a kérdés, mint a válasz

A nemzetközi brigádok rohamosztagként szolgáltak a köztársasági erők számára a legtöbb nagy csatában; sokan közülük azonban tapasztalatlanok voltak katonai szempontból, és felszerelésük sem volt megfelelő. Mint Hochschild rámutat, a huszadik század folyamán valamennyi amerikai katonai erő közül ezek az önkéntesek szenvedték a legnagyobb veszteségeket emberéletben. A túlélők közül sokan folytatták a harcot a második világháborúban, illetve hosszú, politikailag aktív életet éltek. Az 1960-as évek közepére valóságos legendák születtek legtöbbjük alakja köré. „Láttam, ahogy lelkesen éljenezték a Lincoln Brigád veteránjait, amikor megjelentek a polgárjogi vagy a vietnami háború elleni tüntetéseken vagy az 1980-as években az USA közép-amerikai beavatkozása elleni tiltakozásokon” – írja Hochschild. – Mindannyian, akik számára fontos a társadalmi igazságosság, érezzük a politikai elődök szükségességét.” A Lincoln Brigád önkénteseiben a háború utáni amerikai baloldal épp ezt lelta meg. Ezenkívül megörökölte azok időnként rendkívül elfogult és beszűkült szemléletét is a háborús konfliktussal kapcsolatban. (Amikor a Lincoln Brigád egyik parancsnoka, Milton Wolff 2006-ban visszatért Spanyolországba, meglátogatott egy haditemetőt Gandesa mellett, ahol annak idején súlyos harcok folytak. „Ezek a fasiszták? – kérdezte megvető hangon, miután véletlenül Franco-párti katonák sírköveibe botlott. – Nincsenek elegend!”)

Az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban számos tényezőtől eredeztethető a régóta fennálló véleménykülönbségek a háború értelmét és ránk hagyott örökségét illetően. Egyfelől hihetetlenül bonyolult konfliktusról van szó: külső hatalmak egész sora avatkozott be, és mindkét oldalon számos különböző politikai mozgalom tagjai sorakoztak fel: anarchisták, szocialisták és különféle hitet valló kommunisták küzdöttek együttesen a köztársaságért, míg a fasiszták és a katolikusok mind a nacionalistákat támogatták. Másfelől, a polgárháború értelmezését a hidegháborús időszak formálta, amikor az Egyesült Államok hivatalosan is szövetségre lépett

Franco Spanyolországával. Következésképpen a legtöbb háborús beszámolón szükségszerűen érődik az ideológiai torzítás. A konzervatív-valoros oldal fenntartja, hogy Francónak nem volt más választása, mint a lázadás, hogy megmentse Spanyolországot a kommunizmustól. A jobbközép a köztársaság forradalmi természetét hangsúlyozza, és azt bizonygatja, hogy a köztársaságiak és nemzetközi támogatóik a Sztálin fondorlatos tervei szerint működő kommunista világmozgalom nyomása alatt álltak. A Sztálin-ellenes baloldal eközben a köztársaság túlnyomóan kommunista vezetését hibáztatja a háború elvesztéséért, mivel az kegyetlenül eltiporta az anarchisták gyárák és birtokok kollektivizálására irányuló törekvéseit, és minden másként gondolkodót üldözött. S végül a Lincoln-veteránok körében (akik közül legtöbben a Kommunista Párt tagjai vagy szocialista bajtársak voltak) az uralkodó nézet a köztársaság törvényességét és a fasiszta Franco-rezsim kegyetlenségét hangsúlyozta, és bölcs döntésnek ítélte meg a szovjet támogatás elfogadását.

Hochschild ezeket az értelmezéseket hozzáértéssel és kellő érzékenységgel kezeli. Bár nem rejti véka alá az olyan emberek iránti csodálatát, mint Merriman, akik életüket adták a haladé eszmékért, nem riad vissza a korszak baloldali politikusainak kevésbé dicséretes jellemvonásaitól sem. Mindenekfelett, Hochschild világossá teszi, hogy a spanyol polgárháború története több kérdőjelet rejt magában, mint megnyugtató választ, különösen, ha a mind a mai napig sürgető nemzetközi ügyekről van szó: például arról, hogy bölcsen teszik-e a nagyhatalmak, ha messze földön folyó háborúkba avatkoznak be.

A múlt örökké élni fog

Spanyolországban magától értetődően sajátos erővonalak mentén folyik a polgárháborúról szóló vita. Franco az 1936-os felkelést „keresztes hadjáratnak” állította be, mellyel Spanyolországot akarta megmenteni a kommunizmustól, a köztársasági rendszertől, a marxizmustól, a zsidóságtól, a szabadkőművességtől és más aljasságnak tartott eszméktől. Miután Franco fasiszta szövetségesei vereséget szenvedtek a második világháborúban, a nemzetközi közösség kezdetben távol tartotta magát Spanyolországtól. Amikor azonban a

spanyolok az 1950-es évek elején nemzetközi egyezményt írtak alá az Egyesült Államokkal, és 1955-ben tagjai lettek az ENSZ-nek, rendeződött az ország nemzetközi helyzete. Az 1960-as évekre – miközben jól teljesített a spanyol gazdaság, a Franco-rezsim pedig a rend és béke örékeként tüntette fel magát – változott a háború általános megítélése. Sok spanyol megbékélt a francóista nézettel, mi szerint a köztársasági évek zűrzavara három évig tartó kollektív örületet szabadított el. Mire Franco meghalt, a társadalmi indulatok kiújulásától való általános félelem elősegítette, hogy széles tömegek támogassák a rezsim és ellenzéke közt nehezen létrejött megállapodást, melyben mindkét oldal jelentős engedményekre kényszerült.

Sok éven keresztül a spanyolországi demokratikus átmenet a mérsékelt és józan gondolkodás iskolapéldájának számított, és a nemzeti büszkeség jelentős forrásául szolgált. Mindenesetre az 1990-es évek végére egyre többen gondolkodtak el azon, hogy miért nem vontak senkit felelősségre a háború alatt és után elkövetett emberi jogsértések ezreiért. A rákövetkező évtizedben kulturális viták sorozata tört ki az abortusz, a melegházasság, az iraki háború és a spanyol állam egysége miatt. Mivel hirtelen minden politikai töltelet kapott, kezdett megmozgani a közelmúltól kialakított egyhangú álláspont – vagy legalábbis kezdett megfogalmazódni az igény a megvitatására. A baloldal már nem riadt vissza attól, hogy a konzervatív Spanyol Néppártot (mely 1996-tól 2004-ig volt hatalmon) összekösse a Franco-örökséggel, a jobboldaliak pedig azzal vádolták a 2004-től 2011-ig hivatalban lévő szocialista kormányt, hogy a köztársaság összeütkezéseket kereső politikáját másolja. Időközben Spanyolország „hallgatási paktumát” megtörve, polgári szervezetek szélesebb köre elkezdte kihantolni a nacionalisták áldozatait a jelöletlen tömegsirokból. A hasonló csoportosulások nyomására született meg 2007-ben a történelmi emlékezet törvénye (Ley de Memoria Histórica), egy évre rá pedig egy magas rangú vizsgálóbíró tett (végül sikertelen) kísérletet arra, hogy nyomozást indítson – az 1930-as évek közepétől az 1950-ig terjedő időszakban történt – több mint százezer gyilkosság és eltüntetések ügyében.

Napjainkban Spanyolország politikai arculata minden eddiginél nagyobb változáson megy

át a 35 év viszonylatában. A – demokratikus átmenet idején hiába várt amnesztia szülte – rossz közhangulat, mely először a történelmi emlékezet mozgalmában fejeződött ki, mind szélesebb körű elégedetlenséggé fajult a Franco utáni politikai rendszer működése miatt. 2011 tavaszán spanyolok ezrei vonultak az utcára a „*Végre valódi demokráciát!*” (*¡Democracia real ya!*) jelmondatot skandálva; a mozgalom a szociáldemokrata Podemos (‘Képesek vagyunk rá’) megszorítás-ellenes párt köré szerveződött, mely eszmeileg a köztársaság politikáját éleszti újjá, és pártolja az amnesztia-kérdés lezárását. Még a konzervatívok egy része is kezd afelé hajlani, hogy a múlt felülvizsgálata nem egyenlő régi sebek felszakításával. 2015-ben Madridban haladó szellemű városvezetőség lépett hivatalba élén egy volt bírónővel, a kommunista párt egykori aktív tagjával, Manuela Carmenával. A polgármesterasszony ígéretet tett, hogy végrehajtsa a 2007-es történelmi emlékezet törvényt, melyet elődei figyelmen kívül hagytak.

Kétségtelen, hogy Madridban még ma is utcák tucatjai viselik Franco és tábornokai nevét. 2015 novemberében azonban a spanyol főváros úgy döntött, hogy kijelöl egy teret, melyet a külföldi önkénteseknek szentelnek, akik Francóék ellen küzdöttek. Ezt a helyet a Nemzetközi Brigádok Terének (la Plaza de las Brigadas Internacionales) fogják hívni.

(*Foreign Affairs*)

Menedzselő maffiózók

Kiváló üzleti érzékükről híresek a nápolyi bűnbándák

Mi a legegyszerűbb módja annak, hogy felélénkítsük az alábbhagyó hangulatot egy vacsorán? – kérdezzük meg a vendégeket arról, mi a kedvenc krimijük. Talán *A drót* a baltimore-i alvilág szövevényes történetével? Vagy a *Maffiózók*? Esetleg a *Totál szívás*? Most itt van egy újabb vetélytárs, hogy elvigye a pálmát – a *Gomorra* című filmdráma az olasz bűnbándák

Camorraként elhíresült szervezetéről, mely nápolyi székhelyéről működteti birodalmát.

A *Gomorra* már két évvel ezelőtti megjelenése óta Olaszország legnépszerűbb tévésorozatainak számít. Eddig ötven országnak adták el; első részét 2016 augusztusában tűzte műsorára Amerikában a Sundance tévétársaság. A sorozat messze komorabb, mint a másik három. A gengszterek nem szeretetreméltó gazemberek, mint Tony Soprano, hanem egyszerűen csak gazemberek. Minden sokkal életszagúbb. A sorozat alapjául szolgáló könyv írója, Roberto Saviano azóta bujkál, amióta 2006-ban a Camorra kimondta a fejére a halálós ítéletet. Nápoly veszélyesebb negyedeiben a helyi lakosok erőszakos fellépése nehezítette a filmezést.

A Camorra egyik legmeglepőbb sajátossága remek üzleti érzeke. A szicíliai maffiától vették át Olaszország első számú bünszervezetének szerepét; ez részben az olasz állam azon törekvésének volt köszönhető, hogy az 1990-es évek közepétől leszámoljon a Cosa Nostrával. A Camorra számára az is kifizetődőnek bizonyult, hogy a drogokra, különösen a kokainra összpontosította stratégiáját. A csoport uralja Európa kábítószer-kereskedelmének jelentős részét, többek között a kontinens legnagyobb szabadtéri drogpiaját Secondiglianóban, Nápoly hírhedt északkeleti negyedében.

A szervezet egy szokásos cég mintájára épül fel: lefelé egyre csökkennek a hatalmi szintek. Van egy legfelső szint a felsővezetőkkel, akik meghatározzák a stratégiát és elosztják az erőforrásokat; aztán következik a középvezetőkől álló második réteg, akik megveszik és feldolgozzák a terméket; a harmadik szinten az értékesítési vezetők felügyelik az elosztást; végül a negyedik szint az utcai árusoké, akik közvetlenül a vásárlóhoz juttatják a terméket. A csoport az ellátásilánc-menedzsment bevett módszereit alkalmazza. Vezetői a világ különböző tájairól szerzik be a kábítószereket (koka-int Latin-Amerikából, heroint Afganisztánból, hasist pedig Észak-Afrikából), és gondoskodnak egyéb anyagokról, ha akadozik az ellátás.

Bizonyos dolgokat rendkívül jól csinálnak. A Camorra szinte szárnyakat kap Olaszország határain kívül, ahol nem érvényesek hazája

szigorú munkajogi szabályai. Mivel körülbelül 115 bűnbanda laza szövetségéből áll, melyek egyenként közel ötszáz tagot számlálnak – nem beszélve számos segítőjükről –, szükség esetén gyorsan megtalálják a megfelelő embereket a feladatra, vagy pillanatok alatt képesek az egyik üzleti tevékenységről egy másikra váltani. Amennyiben a nehézkesebb menedzserek netán ózdkodnának attól, hogy új piacokra lépjenek be – mint ahogy az idősebb Camorra-vezetőkkel is történt az 1980-as években a kábítószeres megjelenésekor –, egy fiatalabb nemzedék lép a helyükbe.

Paolo Di Lauro az egyik legtekintélyesebb klán korábbi vezetője – akiről a *Gomorra* Don Pietróját is mintázták –, vélhetően a legtehetségesebb üzletemberek közé tartozik, akik olasz földön az utóbbi években valami újat hoztak létre (2005 óta magánzárkában őrzik egy fegyházban). Amellett, hogy a Kolumbiával folytatott kábítószer-kereskedelmet irányította, ő agyalta ki a csoport sikeres franchise-rendszerét is: itt az elosztókat saját területükért felelősséget érző alvállalkozóként, és nem pedig pusztán alkalmazottként kezelik. Ez arra ösztönzi az utóbbiakat, hogy még több embert toborozzanak, valamint hogy még több áru cseréljen gazdát.

A Camorra egyéni arculatára formálta a szokásos vezetési technikákat. Mestere a csapatépítésnek. Az újoncok szinte vallási ceremóniához hasonló beiktatáson esnek át. Az ígéretes tehetségeket olyan kedveskedő becenevekkel illetik, mint például a *Carlucciello 'o mangiavatt* (kb. „Macskaeöv Karcsi”) vagy *Urpacchiello* (kb. bikacsók). Gondoskodnak azoknak a családjáról, akiket munka közben ért a halál. A „tengerallattjárónak” nevezett bandatagok péntekenként pénzt és élelmiszert visznek a gyászoló családoknak. Ezek a vállalati társadalmi felelősségre irányuló törekvések igen kifizetődőnek bizonyulnak. A helyiek szinte kivétel nélkül a gengszterek oldalán állnak rendőrségi razziák idején, testükkel torlaszolják el az utat, szeméttel dobálják meg a rendvédelem embereit, és felgyűjtják autóikat.

Való igaz, ez olyan vállalati felelősségvállalás, ahol minden vérben úszik szemben a

szokásos szirupos érzelgősséggel. Saviano számításai szerint a Camorra 3600 halálesetért volt felelős az 1979 (a szerző születési éve) és 2006 (könyvének megjelenési ideje) közti időszakban. Egyre nagyobb pusztítást okoznak a gazdaságnak is. A drogkereskedelem, melyből óriási hasznot zsebelnek be, másoknak az életébe kerül. A legkellemesebb olasz városként számon tartott Nápoly jobban vonzaná a turistákat, ha neve nem kapcsolódna össze erőszakos bűncselekményekkel.

Jobban teljesítenek, mint az U.S. Steel

A Camorra maga is nagy árat fizet. Nem túl irigylésre méltó a sorsa azoknak, akik az utcán teljesítenek szolgálatot: rendszerint még fiatalon lelövik őket, megsebesülnek vagy börtönbe kerülnek. A legfelső réteg tagjainak pedig szüntelenül résen kell lenniük, nehogy kiszorítsák őket a hatalomból a vetélytársak, vagy le tartóztassa őket a rendőrség. Sokan közülük állandó bujkálásra kényszerülnek: padlásszobákban vagy földalatti rejtékhelyeken élnek. Paolo Di Lauro üzleti tevékenysége 200 millió eurót (62 milliárd forintot) hozott évente a konyhára, ennek ellenére nehezen lehetett életmódját fényűzőnek nevezni: visszavonultan, acélredőnyök és bereteszelt kapuk mögött élt, továbbá éveken át kellett bujdosnia üldözői elől.

Ennek ellenére a szervezet virágzik – ez egyrészt a beigért busás jutalmaknak köszönhető, másrészt eléggé szegényes az egyéb lehetőségek tárháza. Jó egy évtizede egy helyben topog Olaszország gazdasága. Az ország a 45. helyen szerepel a Világbank integrált „vállalkozási index” („ease of doing business”) szerinti rangsorában⁵; Dél-Itália pedig különösen ellenséges helynek találtatott a törvényes vállalkozások szempontjából. 2016. augusztus 22-én az euróövezet három legnagyobb gazdaságának vezetője – Angela Merkel német kancellár, François Hollande francia köztársasági elnök és Matteo Renzi olasz miniszterelnök – egy Nápolyhoz közeli szigeten találkozott, hogy megvitassa az európai eszme és egyesülés projektjének újraindítását. A siker záloga bár-

milyen hasonló terv esetében csakis az lehet, ha nem gördítenek annyira akadályt a törvényes vállalkozások elé – és ily módon talán azt is el lehet érni, hogy a Camorra és a hozzá hasonló üzleti zsenije a „teremtő rombolás” egy ígéretesebb, alkotó oldala felé irányuljon.

(The Economist)

Robert Muggali
és Ilona Szabo de Carvalho⁶

Leszámolni a gyilkossággal

Hogyan csökkenthető világviszonylatban a felére a gyilkosságok száma tíz éven belül

Soha nem volt még olyan biztonságos hely a világ, mint napjainkban. Az utóbbi néhány évszázadban zuhanásszerűen csökkent a külföldi erőszakos cselekmények száma. Bár mostanában egyre többen halnak meg a háborús konfliktusok miatt (a szíriai háború számlájára írható a mai háborús gyilkosságok egyharmada), kevesebb ember válik háborús áldozattá, mint eddig bármikor a történelem során. Az erőszakos terrorcselekmények szintén elharpóztak az utóbbi két év folyamán – főként a Közel-Keleten, Afrikában és Dél-Ázsiában – de még mindig elenyészőnek tűnnek az 1960-as és 1970-es évek adataihoz képest. A leginkább figyelemre méltó azonban az a tény, hogy szinte mindenütt, különösen a nyugati világban folyamatosan szorul vissza a gyilkosságok száma.

A halálos kimenetelű támadások eloszlása egyenlőtlen. Az évi közel 430 000 gyilkosság csaknem fele a világ mindössze 25 országában történik. Egy maroknyi latin-amerikai államot – Brazíliát, Kolumbiát, Mexikót és Venezuelát – terheli a felelősség a bolygónkon történő gyilkosságok egynegyedéért. Nem kevesebb, mint 47 található itt abból az 50 nagyvárosból, melyek a gyilkossági statisztika élén állnak.

5 A vállalkozási index ország-rangsorában Magyarország az 52-dik.

6 A Rio de Janeiro-i független és nonprofit Igarapé Intézet vezető beosztású biztonság-kutatói.

Ez a terület továbbá egyike a világ azon ritka részeinek, ahol emelkedik a gyilkosságok száma. Néhány másik nagyobb ország, nevezetesen India, Nigéria, Dél-Afrika és az Egyesült Államok esetében szintén viszonylag magas azok száma, akik gyilkosság áldozatává váltak, bár általánosságban elmondható, hogy javulás mutatkozik.

Ha meg szeretnénk őrizni az erőszakos halál-ozási arány lefelé mutató tendenciáját, akkor ennek legjobb módja, hogy a világ leginkább érintett országaira és városaira összpontosítsunk. Statisztikai összefüggés van a megmenetett életek és aközött, hogy a diplomácia és a béketárgyalások eszközeivel elejét vegyünk a fegyveres konfliktusoknak, illetve megoldjuk azokat. Bizonyítékok vannak arra is, hogy a különösen veszélyeztetett csoportokra és helyekre szánt erőforrások viszonylag alacsony állami és gazdasági ráfordítással csökkenthetik az erőszakos bűncselekményeket. A legsikeresebb intézkedések általában a szilárd elkötelezettség, a naprakész és megbízható adatok, a rövidebb és hosszabb távon megvalósítható célkitűzések, továbbá a gócpontokra történő határozott összpontosítás együttesével jellemezhetők.

A világ legaggasztóbb helyein néha elképesztő változásoknak lehetünk tanúi. Vegyük Bogota esetét, ahol 1995 és 2013 között 70 százalékkal – 80-ról 20-ra – zuhant a gyilkosságok aránya 100 000 lakosra számítva. Medellínben, mely egykor a világ legveszélyesebb városának számított, 2002 és 2014 között még drámaibb, 85 százalékos csökkenés ment végbe az emberölések számát tekintve. Az utóbbi évek legbámulatosabb újjáéledése a mexikói Ciudad Juárezben volt tapasztalható, ahol a gyilkosságok aránya 100 000 emberre számítva 2010-től 2015-ig csaknem huszadrészére – 282 főről 18-ra – zuhant vissza.

Mi szükséges ahhoz – a számok nyelvén szólva –, hogy feleannyi gyilkosság történjen? Nem olyan sok, mint gondolnánk. Ha egy országban vagy egy városban tíz év alatt a felére szeretnénk csökkenteni az emberölési arányt, évről évre körülbelül 7,1 százalékos csökkenést kellene felmutatni. Például, hogy a világ gyilkosságfővárosában – San Salvadorban – 50

százalékkal kevesebb legyen a halálos kimenettelű erőszakos cselekmények száma, a városban évről évre 35-tel kevesebb emberölés történhetne (tíz éven keresztül). Továbbá Salvador országos gyilkossági rátájának leszorításához évente legalább 465 bűnessel kevesebbet kellene rögzítenie a büntügyi statisztikájában. Megjegyzendő, hogy Salvador jó úton halad afelé, hogy 2016-ra elérje ezt a célt. A kényes feladat a továbbiakban is a folyamatos csökkenés biztosítása marad.

Az emberölések számának felére csökkentésével nemcsak gondolatban lehet eljárni. Ennek a hatalmas számadatnak a megnyirbálása tényleg megvalósítható. Igen sok országban és városban látunk arra példát, főként Észak-Amerikában és Nyugat-Európában, hogy drámai módon – több mint évi 7,1 százalékkal – csökkent a gyilkosságok aránya. Vegyük az Egyesült Államok esetét, ahol országos szinten az 1990-es 9,4 százalékról 2010-re 5,5 százalékra csökkent a 100 000 emberre számított arány. S ez nem minden: 1991 és 2014 között az erőszakos bűncselekmények számát tekintve közel 51 százalékos zuhanás következett be (a 100 000 főre eső szám 759-ről 387-re esett vissza).

A társadalomtudósok igyekeznek magyarázatot adni az erőszakcselekmények számának figyelemre méltó csökkenésére az Egyesült Államokban és a világ más részein. Különböző okokat sorolnak fel, köztük a hatékonyabb rendőri intézkedéseket, a magasabb foglalkoztatási arányt, a megváltozott alkoholfogyasztási szokásokat, a szabadságvesztés gyakoribbá válását, a törvényes abortuszt, sőt még az ólmozott benzin használatának korlátozását is. Más kutatók a történelemnek hosszú távon irányt adó folyamatokra hívják fel a figyelmet, mint például a civilizáció fejlődésére és a jogállamiság megszilárdulására. A tudósoknak ugyanannyi fejtörést okoz jelenleg annak megértése, hogy mi van az amerikai nagyvárosok némelyikét 2015–16 óta sújtó újabb keletű gyilkosság hullám mögött.

Míg az átfogó stratégiák mindig az adott hely függvényei, a gyilkos erőszak leküzdésének négy alapvető lépése van. Először is, a bűnesetek számát leszorító beruházásoknak adatokon és információkon kell alapulniuk, és a problémát kell megcélózniuk. Hihetetlennek tűnik, de a Latin-Amerikában és a Karib-szigeteken a biztonsági és

jogi intézkedések kevesebb mint hat százalékánál alkalmaztak csak bármiféle ellenőrzési rendszert, hogy hatékonyságukat megítéeljék. Az erőszakcselekmények elleni tervek gyakorta nem alapulnak megfelelő, működésüket segítő információkon. Mindez pazarlást eredményezett és családottságot szült. A legsikeresebb – bár nem különösebben vonzó – intézkedések azok, amelyek megbízható adatokra épülnek, és szigorú értékelésnek vannak alávetve. Például, a bűnözési térképezést a hírszerzésen alapuló rendőri intézkedésekkel egyező Compstat-stílusú bűnmegelőzési rendszereknek⁷ köszönhető, hogy az Egyesült Államokban 13 százalékkal csökkent a gyilkosságok száma. Kolumbia egyik nagyvárosának, Calinak a volt polgármestere ugyancsak meg van győződve arról, hogy az eseményt rögtön követő – valós idejű – bűnügyi térképezés hozzájárult ahhoz, hogy mindössze három éven belül 124-ről 86-ra csökkenjen emberölések száma 100 000 főre vetítve.

Másodsorban, a bűnüldöző szervek és a szociális intézmények csekély erőforrásait különösen veszélyeztetett embercsoportokra, viselkedésmintákra, illetve helyszínekre kellene szánni. A világ sok nagyvárosában az emberölések több mint fele az utcanevek alig kevesebb mint két százalékához köthető. Kiszámú embercsoport felelős aránytalan mennyiségű bűnesetért és erőszakért (és ugyancsak jól behatárolható az áldozatok köre is). A legtöbb esetben az alkoholhoz és a lőfegyverekhez való hozzáférés szoros összefüggésben van a halálos erőszak magas előfordulási arányával. Ha a gyilkosságok megakadályozása a cél – ahogy ez a bostoni Tűzszüneti hadművelet (Operation Ceasefire) projekt és a chicagói Kigyógyulás az erőszakból (Cure Violence) program esetében is volt – óriási eredményeket lehet elérni a legveszélyesebb területekre való odafigyeléssel és az átgondolt rendőri intézkedésekkel társított szociális megelőző programokkal, többek között a veszélyeztetett fiatalok célirányos támogatásával és álláshoz juttatásával.

Harmadszor, a gyilkosságok folyamatos csökkenése erős társadalmi összefogást kíván meg, valamint – a szociológusok kifejezésével élve – „ha-

tékony közös fellépést” („collective efficacy”): a közösség tagjainak azon képességét, hogy mások viselkedését ellenőrizzék, főként az erőszakról elhíresült környékeken. Vagyis a közösség tagjainak tevékeny szerepet kell vállalniuk a biztonságos helyek létrehozásában. Bogota volt polgármestere, Antanas Mockus a megvesztegethető rendőrséget több mint 400 utcai pantomimművésszel helyettesítette, hogy visszahozza a kedélyességet a városba. Ezenkívül szabadtéri koncerteket, bárokat, és kifejezetten nők számára szóló esteket szervezett. A társadalmi összetartozás érzése növelhető a társas érintkezési formákat javító intelligens városstervezéssel is. Az elsőrangú közlekedés, a csúcsmínőségű iskolák, a jól kivilágított parkok és más környezeti fejlesztések figyelemre méltó eszközök a bűnözés mértékének leszorítására. Rendkívül hatékonyak lehetnek olyan ügyes tervezési megoldások, melyek természetes módon segítik elő a térfelügyelést.

Végül, ha tartós csökkenést akarunk elérni a gyilkosságok terén, elengedhetetlen az erőskezü vezetés. Az országos és helyi hatóságokon, az üzleti élet szereplőin, a civil szervezeteken és az egyetemeken múlik, hogy magukénak érzik-e a problémát. A világ legtöbb részén a gyilkosság még mindig tabutémának számít, és csökkentésének feladata egyedül a rendőrségre, illetve a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszerre hárul. A valószínű siker egyik mutatója, hogy egymást követő polgármesterek is egyaránt elkötelezettek az iránt, hogy alacsonyan tartásuk az emberölési statisztikákat. Medellínben a város jelenlegi polgármesterének, Frederico Gutiéreznek eltökélt szándéka, hogy hivatali ideje alatt 15 alá csökkentse a 100 000 főre jutó gyilkosságok számát azoknak a reformoknak az eltökélt megvalósításával, melyet elődei – köztük Sergio Fajardo és Alonso Salazar – kezdtek több mint tíz évvel ezelőtt. A siker másik lehetséges titka, ha a társadalmak nemcsak a gyilkossági ráta csökkenéséért küzdenek, hanem a büntetés elkerülhetetlenségéért is, mivel enélkül továbbra is elviselhetetlenül gyakori marad az erőszakos bűnözés.

Ha ezeket a lépéseket követjük, a világ a remélhetőleg még biztonságosabb helyé válik.

(Foreign Affairs)

7 A COMpUter STATistics rövidítése: adatfeldolgozás által vezérelt program; nevét a New York-i rendőrség hasonló programja után kapta.

Zanny Minton Beddoes

Az utolsó ingázás

Jövedelmező temetkezési vállalkozások Japánban

A baby-boom nemzedék elöregedésével az üzletemberek egy sajátos ágazatban vélik megtalálni a szerencséjüket

Nyugodt és elegáns környezetben beszélgetünk Jukihiro Maszuda úrral a tokiói Aojama temető mögött lévő irodájában; megtudjuk tőle, hogy napjainkban a reménybeli ügyfelek olyannyira szívesen beszélnek az élet végéről, hogy arra biztatja őket: próbálják ki koporsóit. Rá is mutat egyre: csinos modell, belül fehér szaténnal bélelve, kívül pedig pompás vörös kimonoszövevel borítva. Ha le van csukva a fedele, benn olyan csönd uralkodik, akár egy hangszigetelt stúdióban, mindez szinte andalítóan hat, igaz – legalábbis a túlsúlyos nyugatiak számára – a koporsó meglehetősen szűknek bizonyul vállban és csípőben.

A halál még mindig jórészt tabutémának számít a japánok között; az ország egyes vidékein a temetkezés körüli munkák nagy részét továbbra is a *burakumin*⁸ látja el, egy – a középkori számkivetettek leszármazottaiból álló – társadalmilag megbélyegzett csoport. Egy 2008-as, *Távországok* című japán filmdráma meghatóan ábrázolta a *nokan* halotti szertartásának szépségét és méltóságát: ezt a (buddhista eredetű) tisztító rituálét az elhunytak otthonában végezték, mielőtt a testet a koporsóba helyezték, hogy elhamvasszák. A film sikere nyomán tömegesen adták be állaspályázatukat a *nokan* bemutatása iránt érdeklődők. Nem sokkal ezután az *Aszahi* heti magazin elkezdte népszerűsíteni az élet végét megtervező *shukatsu* ötletét, abban a reményben, hogy felkelte az olvasók érdeklődését, és odavonzza a hirdetni vágyókat. Aztán a 2011-es

gyilkos cunami sok japánt arra készítetett, hogy ószintén eltűnődjön a kérdésen: ki lesz az, aki halála után gondoskodni fog a temetéséről, elrendezi az ügyeit és teljesíti kívánságait?

Ezeknek a kulturális változásoknak a mélyén szigorú demográfiai törvényszerűségek húzódnak meg. Bár a japánok hosszabb és egészségesebb életet élnek, a második világháború után született, népes baby-boom nemzedék épp akkor indul fogyásnak, amikor a fiatalabbak kevesebb gyermeknek ad életet. A 127 milliós japán népesség már elérte csúcspontját, és 2050-re várhatóan 100 millió alá fog süllyedni. A 2016-ban körülbelül 1 millió születéssel és körülbelül 1,3 millió elhalálozással lehet számolni. 2040-re az évi halálozási arány megközelíti majd az 1,7 milliót.

A jelenséget nyugodtan nevezhetjük halálozási csúcsnak; napjainkban már kihatással van a családok életére is. Hagyományosan a leszármazottak foglalkoztak elhunyt szüleik ügyeivel, és a szomszédok segítettek az otthoni temetési szertartásban. Ma azonban – különösen az elnéptelenedett vidéki területeken és tengerparti városokban – sokkal többen fejezik be az életüket egyedül, mivel kevesek állnak mellettük utolsó óráikban.

A temetkezési ipar és más cégek, melyeknek ez idáig nem volt túl sok közül az élet utolsó szakaszához, mindebben egy ritka üzleti lehetőséget láttak meg. Az 5400 milliárd forint (2 trillió jenes) biznisz nagyságrendjét remekül érzékelteti egy 2015 decemberében Tokióban megrendezett hatalmas temetkezési vásár, ahol *nokan* versenyek zajlottak tetemként pózoló önkéntesekkel. Új piaci lehetőségek nyíltak: irodaszereket gyártó cégek a „végső feljegyzések” számára készült könyveket árulnak – melyek útmutatásul szolgálnak a halál utáni teendőkkel, sőt még a legbensőbb érzésekkel kapcsolatban is, melyeket a japánok hajlamosak magukba fojtani, és melyeknek tényleges kifejezését nehezíti a családok szétesetése. A temetkezési üzletág próbál más megoldást nyújtani a költséges templomi sírkövek helyett is, például lehetőség van a szeretett személy hamvainak szétszórására a Tokiói-öbölben (csak meg ne tudják ezt a nászutasok, akiknek szintén felkínálják a hajót).

A műszaki cégek sem akarnak lemaradni. Két évvel ezelőtt a Yahoo Japan internetes óriáscég elindította a *Yahoo Ending* ('befejezés') szolgáltatást, mely az ügyfélnek 180 jen (480 forint) havidíjat számol fel halála napjáig, majd ha az már eltávozott az élők

8 A burakumin Japán legnagyobb lélekszámú, 3-4 milliós kisebbsége, amely társadalmilag az indiai érinthetetlenek kasztjához hasonlóan hátrányos megkülönböztetést szenved, noha törvényileg már 1871 óta tilos burakuminként való megnevezésük és nyilvántartásuk. Külsődleges jegyekben semmi eltérés nincs köztük és a többi japán között, de ősi történelmi elkülönítésük gyökerei kitéphetetlennek látszanak. Nem etnikai csoport.

sorából, e-mailen riasztja a barátokat és családtagokat, minden további nélkül lezárja internetes fiókját, és létrehoz egy kegyeleti oldalt. Ezenkívül felajánlja még, hogy gondoskodik a – buddhista pap közreműködésével történő – temetés megszervezéséről.

Az Amazon Japan cég elindított egy szolgáltatást, melynek keretében buddhista szerzeteseket lehet „bérelni”: szútrákat („szertartásos szövegeket”) kántáló papok rendelhetők egy kattintással (a hagyományos templomok nagy bosszúságára, melyek számára a temetések és a hamvasztás szép kis bevételt jelentenek). A japán Aeon kereskedelmi és vállalati csoport tevékenységét kiterjesztve nemcsak a volt és jelenlegi munkatársak temetéséről gondoskodik, hanem a nagyközönség számára is megnyitotta első üzletét a tokiói főhadiszállásához közeli bevásárlóközpontban. Fumitaka Hirohara, az Aeon temetkezési üzletágának, az Aeon Life CO.-nak a vezetője elmondta, hogy cégük alkalmazta elsőként 2011-ben a koporsók ingyenes kipróbálásának ötletét (kezdetben az arra járó vásárlók hatalmas csodálkozására).

A *shukatsu* azonban mégsem bizonyult aranybányának a legtöbb vállalkozás számára. Kevés idős ember jelentkezett be a Yahoo Ending szolgáltatásaira annál az egyszerű oknál fogva, hogy ők nemigen élnek az internet adta lehetőségekkel. A fiatalabb japánokat az egész életen át fizetendő havidíj tartotta vissza. A Yahoo Japan 2016. április végén megszüntette szolgáltatását. Úgy tűnik, a temetési biznisz nem sokban különbözik a többi japán üzletágtól: nagy nehezen tud csak fennmaradni a versenyben. Bár a temetések száma emelkedik, a valamikor 5 millió forintnál (2 millió jennél) is magasabb átlagköltségek csökkennek – az általános árcsökkenés és a verseny éppolyan kegyetlen hatással érvényesülnek itt is, akárcsak a többi szektorban. Az 1990-es évek elejéig tartó fellendülés idején a temetkezési cégek annyit kértek el, amennyit akartak, és kevesen panaszkodtak emiatt.

A cégek gyakran állták főnökeik pazar temetéseinél költségeit, valamint küldtek gyászruhás alkalmazottakat fontos ügyfeleik temetésére, még ha azok nem is ismerték az elhunytat. Mostanában a cégeknek szorosabbra kell húzni a nadrágszíjat, de a munkáltatói-alkalmazotti hűség is megkopott. Mellesleg a japánok egyre többen csak egyszerű szertartást akarnak szűk családi és baráti körben.

Mint Maszuda úr elmondta, a hagyományos temetkezési vállalatok olyan költséges kiegészítőkből próbálnak pénzt csinálni, mint például a luxusautók vagy a temetésről készített DVD-k. Az ügyfelek azonban egyre kisebb érdeklődést mutatnak. „A cégek nem figyelnek a vásárlók igényeire – mondja –, mindig ugyanazokkal a régi ajánlatokkal jönnek.”

Maszuda szerint ehelyett a cégeknek alacsonyabbnak kellene tartaniuk az árakat (egy temetési szolgáltatás-csomag ma már 1,3 millió forintnál – fél millió jennél – is kevesebbe kerülhet), továbbá különféle szolgáltatásokat kellene ajánlaniuk. Saját cége, a WillLife a környezetbarát búcsúztatás lehetőségét is felkínálja. A koporsókat erős kartonlapokból készítik, melyek – az anyavállalat fő tevékenységének számító – csomagolóiparból származnak. Bár hamvasztáskor épp annyi paraffinra (70 literre) van szükségük, mint a szokásos fakoporsók esetében, a cég fákat ültet Mongóliában széndioxid-kibocsátásának ellensúlyozására.

Maszuda úr azonban nem boldog: azon siránkozik, hogy az ő kartonkoporsóinak árához képest a Kínából érkező, furnérlemezből készült koporsók ennek csak a harmadába kerülnek. Legyen szó akár Japánról, akár a világ bármely részéről, az élet velejárójának számító olcsó kínai dömpingáru a túlvilágra is elkísér.

(*The Economist*)

Andrej Melnyikov

A buddhisták kitágítják Oroszország szakrális földrajzát⁹

Épülő és szépülő kegyhelyek Oroszország-szerte

A szent helyekhez kötődő ünnepek egész sorozata jelezte az ős kezdetét Oroszország buddhista területein.

9 A szakrális, azaz szent földrajz irányzata a tudományosan értelmezett földrajzi irányzattal szemben holisztikusan, élő térként kezeli a helyet, ahol élünk. Egy teljesebb világnézet állapotát célozza meg azáltal, hogy szempontjait követve megismerjük életterünket, elhelyezzük magunkat a világban, illetve elrendezzük magunkban a világot.

2016 szeptemberének első napjaiban a Volgográdi terület Szelvlij Jar-i járásában levő Szoljanka nevű faluban elkezdődött egy kolostor építése, mely a „Sákjamuni Buddha¹⁰ tanának megsokszorozására és terjesztésére szolgáló hajlék” nevet viseli. E helytől nem messze született Nomto Ocsirov (1886–1960), a kalmük¹¹ bölcs és néprajzkutató, aki egyike volt azoknak, akik a szentpétervári buddhista kolostor építését kezdeményezték. Az itt létrejövő – kalmük hagyományokhoz kötődő – lelki-szellemi központból a szoljankai kolostor épül meg elsőként.

2016 szeptemberében buddhista templom nyílt a [kelet-szibériai] Tuvai Köztársaság Csaa-hol nevű településén, ahol a sziklák mélyedéseiben féldomborműszerű Buddha-ábrázolások maradtak fenn a 13. századból. „A székesegyház rendkívül rövid idő alatt épült fel. Ez annak köszönhető, hogy a nép erősen vágyott arra, hogy saját temploma legyen. A Csaa-holi járás területén 1811-ben épült az első templom. Sajnos az elnyomás éveiben valamenynyit kultikus hely megsemmisült. Évek múltával Csaa-holban ismét templomot emeltek. A buddhisták lehetségesnek tartják, hogy valamiféle reinkarnációhoz hasonlatos dolog ment végbe” – idézi a régiós kormány sajtóközpontja Sholban Kara-oolt, a Tuvai Köztársaság vezetőjét. Az építési munkálatok 2016. április 22-én kezdődtek; a templom felszentelési szertartásán hívők száza és buddhista előljárók tucatjai vettek részt, többek között a köztársaság buddhistáinak lelki vezetője, Lopszan Csazmi Kamba Láma (Bayir-ool Shyryap).

Ugyanazon a napon zajlott egy sziklába vájt, hatalmas Sákjamuni Buddha-ábrázolásnak a felszentelése Baján-Gol falu mellett [a Bajkál-tó mentén fekvő] Burjátföld Horinszki járásában. Az alkotás 33 méter magas, és csak részben van kidolgozva. „Ez a maga nemében a legnagyobb Buddha-ábrázolás egész Oroszországban – közölte a TASZSZ hírügynökség-

gel a Rinpocse¹² Bagsha datszan [buddhista kolostor és egyetemi központ] képviseletében Alekszander Lubszanov – Baján-Gol falu lakosai két hónapon keresztül készítették saját indítatásból.”

Az ünnepélyes megnyitót és a felszentelési szertartást a Rinpocse Bagsha datszan alapítója és vezetője, Jeshe Lodoi Rinpocse tartotta, aki Tibetből érkezett Burjátföldre 1993-ban a XIV. Dalai Láma, Tendzin Gyatco kérésére, hogy felélessze a hitéletet. Jeshe Lodoi Rinpocse szavait idézve ez a Buddha-ábrázolás „tisztaszívű törekvéseink egyesítését jelképezi, továbbá azt, hogy a buddhista tanítás – a dharmá –, melyet két és fél ezer évvel ezelőtt hagyományozott ránk Buddha, mai világunkban is tovább él”.

Végül szeptember 13-án szentelték fel a Fehér Csakraszamvara istenség szobrát (Szagaan Demcsog Burhán)¹³ Alkhanajban, a Bajkálontúli határterületen. A szentelési szertartást szintén Jeshe Lodoi Rinpocse végezte.

A kultikus létesítmények és ábrázolások valamennyi fent említett esetben vagy a hívők kezdeményezésére, vagy az ő anyagi támogatásukkal jöttek létre – erősítik meg a híradások. Mindazonáltal nem szabad elfelejteni arról a hatalmas háttértámogatásról, melyet a helyi önkormányzatok nyújtottak. Ezen kívül más hírforrások kiemelik, hogy ezek a helyek vagy már eleve zarándokhelyekként szolgáltak, többek között külföldi vendégek számára, vagy az utóbbiakra való tekintettel próbálják ezt a minősítést megszerezni, mint például az alkhanai „hegy ura” szobor esetében is, annak ellenére, hogy az alkotás egy nemzeti park területén található.

Ezek az egybeesések akár annak közvetett bizonyítékának is tekinthetők, hogy újjáéled Oroszország legkeletibb hagyományos vallása. A hazai buddhisták általában meglehetősen zárt közösségnek tűnnek. Elképzelhető azonban, hogy a buddhistákat is megérintette az a fokozódó lelkesedés, amivel az oroszországi vallási szervezetek

10 Gautama Sziddhártha, Gautama Buddha, Sákjamuni Buddha vagy egyszerűen Buddha, ókori bölcs, a buddhizmus meghatározó alakja. Úgy tartják, hogy leginkább Kelet-Indiában élt és tanított, valamikor a Kr. e. 6. és 4. század között.

11 A kalmük egy buddhista vallású nép. Oroszországban, Kalmükföldön élnek. A kalmük emberek száma manapság 184-185 ezer fő körül mozog, ebből körülbelül 300-400 él Ukrajnában, és körülbelül 183 ezren élnek Kalmükföldön, a többi elszórtan a világban. Lenin apai nagyanyja feltehetőleg kalmük volt.

12 A rinpocse vagy rimpocse egy tibeti buddhista vallási/teológiai tisztiséget jelölő cím. A rinpocse szó szerinti jelentése 'ékkő', 'becses' vagy 'nagy értékű'. A cím tulkut (inkarnált lámát) jelöl, valamint olyan lámákat, akiket az illetékes hivatalok egy leszámazás „csödöse lámájaként” ismernek el.

13 A meditáció istene, melyet tizenkét karral szokás ábrázolni; a név jelentése: a legfelsőbb boldogság köre.

bekapcsolódnak a társadalmi-politikai életbe. Ez a tendencia még abban a korunk számára mérőföld-kőnek számító jelenségben is megnyilvánult, mint a hívők érzelmeinek tiszteletben tartása. Arról a viszonylag nemrég történt esetről van szó, amikor Elisztában, Kalmükföld fővárosában egy dagesztáni [sportoló] meggyalázta a Buddha-szobrot, és ez kiváltotta a helyi lakosság haragját. Az elisztaiak elérték, hogy bocsánatot kérjen tőlük a dagesztáni államfő, az elkövetőt pedig a bíróság két év – igaz csak felfüggesztett – szabadságvesztésre ítélte.

„Igen, zajlanak az események – jegyzi meg a Buddhizmus Oroszországban (Буддизм России) folyóirat főszerkesztője, Andrej Tyerentyev – valóban, a burját Bajan-Golban hatalmas Buddha-ábrázolás került a sziklafalra, Tuvában Baba Léna imajurtát épített a turisták és a zarándokok számára, és más dolgok is történnek. Templomok és sztúpák [buddhista szentélyek] épülnek, az Ivolszinszkij Datszanban az egész nemzet számára kiállították a 12. Pandito Khambo Lámának¹⁴, a [1927-ben elhunyt] burját Ityigilovnak a romolthatatlan testét, harmadszor rendezték meg a *Buddhizmus a harmadik évezredben* oroszországi tudományos konferenciát, Szentpéterváron burját harci és ijászat-bemutatót tartanak a szentpétervári buddhista székesegyház „születésnapja” alkalmából, az Aginszki buddhista akadémiára pedig Moszkvából és Szentpétervárról hívnak

14 A Khambo láma a legmagasabb rangú láma és lelki vezető a mongol és orosz buddhista kolostorokban; a keresztény apáthoz lehet hasonlítani.

meg professzorokat, hogy előadásokat tartsanak, és még sorolhatnánk. Azonban minden a maga rendje és módja szerint zajlik, én nem látok itt semmiféle sajátos, megélenkülő tevékenységet. Ahogy ez az elisztai Buddha-szobrot meggyalázó, tudatlan dagesztáni ifjú esetében is történt.

„Mindazonáltal a buddhisták élete nehezebbé vált az ún. terrorrelles Jarovaja-törvénycsomag¹⁵ elfogadása óta – folytatja a szakértő. – Már két olyan esetről tudok, amikor az ideérkező tibeti lámáknak gondjuk adódott emiatt; egy ismert tanítómesterünk pedig, aki egy bizonyos kulturális egyesület meghívására készült Oroszországba 2016 nyarán, jobbnak látta lemondani sokak által igen várt látogatását.” „Talán részben ezzel magyarázható, hogy nemigen marad más az orosz buddhisták számára, mint szobrokat alkotni és el nem porladó testek előtt hajlongani – egyre nehezebbé válik, hogy korunk nagy tekintélyű vezetőinek közelében gazdagodjunk lélekben és tudásban: nemcsak a dalai lámát nem hívhatjuk meg, manapság már az is a terrorizmus bűnével ér fel, ha helytelenül fogalmazzuk meg más egyházi személyek meghívóját” – összegezte szomorú mondanóját a szakértő.

(*Nyzeaviszimaja Gazeta*)

15 Jogvédők által bírált törvénycsomag, melyet Irina Jarovaja orosz politikusnő terjesztett be, és 2016 nyarán fogadott el Putyin; lényege a teljes körű megfigyelés és a polgári szabadságjogok nagyfokú korlátozása; a törvény vallásszabadságot is érinti, mivel tiltja a missziós tevékenységet.

E SZÁMUNK SZERZŐI:

Berta Erika doktorandusz (Művelődés-történeti Doktori Program, ELTE BTK, Budapest)

Bolla Emőke közgazdász, Veszprém

Csóti György, a Kisebbségi Jogvédő Intézet igazgatója, Budapest

Hámori Péter történész, RETÖRKI, Budapest

Kapronczay Károly történész, Budapest

Kun Tibor független kutató, Pécs

Lőkös István nyugalmazott egyetemi tanár, Eger, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja

Dr. Magyar Beck István professor emeritus, Budapesti Corvinus Egyetem (Alex Osborn Professor, New York State University's College, Buffalo)

N. Szabó József professor emeritus, Nyíregyházi Egyetem